

**SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARI
VE
COVID-19 DENEYİMİ**

Editör

Prof. Dr. Dilek ASLAN

Yrd. Editör

Dr. Öğr. Gör. Semra ŞAHİN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Kitap içeriğindeki bölümlerin sorumluluğu ilgili bölümün yazarına/yazarlarına aittir.

ISBN

978-625-8037-05-0

Kitap Adı

Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve COVID-19 Deneyimi

Editör

Dilek ASLAN

ORCID iD: 0000-0002-4053-2517

Yrd. Editör

Semra ŞAHİN

ORCID iD: 0000-0001-5132-1451

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC016000

DOI

10.37609/akya.941

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜSSAM) olarak 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü’nün Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) sürecini bir pandemi olarak ilan etmesinden bugüne kadar yoğun bir mücadele verilmektedir. Bu dönemde pek çok kişi ve kurum gibi HÜSSAM da bu mücadelenin bir parçası olmuştur. Bu amaçla, pandemi sürecinde iyi giden çalışmalar, geliştirilmesi gereken çalışmalar konusunda farklı alan uzmanlarının çalışmaları ve önerileri konusunda bakış açıları edinebilmek için 30 Nisan 2021 tarihinde “Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışması Sempozyumu” düzenlenmiştir. Bu sempozyumla pandemi de risk grupları ve sosyal sorumluluk başlığı altında Çocuklar, Kadınlar, Yaşlılar ve Yeti Kaybı olan gruplar incelenmiştir. Türkiye’de üniversitelerde sosyal sorumluluğun iyi örneklerinin sunulduğu sempozyumda, sosyal sorumluluk çalışmalarının farklı boyutları etik, hukuk ve sosyal çalışmalar kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca meslek grupları da sosyal sorumluluk deneyimlerine ilişkin örnek çalışmaları ile sempozyuma katkıda bulunmuşlardır. Başarılı geçen bu sempozyum sonrasında paylaşılan bilgilerin kalıcı ve daha büyük kitlelere erişiminin de bir sosyal sorumluluk uygulaması olacağını düşünerek “Pandemide Sosyal Sorumluluk” başlık ve içerikli kitabın yazımına karar verilmiştir.

Kitap editörlerimiz Prof. Dr. Dilek ASLAN ile Dr. Öğr. Gör. Semra ŞAHİN’e teşekkür ederken, emeği geçen bütün çalışma arkadaşlarımıza minnettar olduğumuzu dile getirmek isteriz. Karşılaşılan zorlukların her birisiyle akılcı çözümler üreterek ve mantığımızı kullanarak baş edilebileceğinin bilinci ile hiçbir

Önsöz

ümitsizliğe düşülmemesi gerekliliğini bu kaynak kitap içeriğinde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Kitabımızın bütün okuyucularımız için yararlı olmasını, bizlere yeni bir ufuk açmasını ve tüm okuyucular için yararlı olmasını temenni ederiz.

Saygılarımla

Prof. Dr. Orhan DERMAN
HÜSSAM Müdürü

SUNUŞ

Sevgili okurlar,

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), bütün dünya-
da olağan koşulları değiştirmiş, hemen her alanda mevcut ve
COVID-19'a bağlı zorlayıcı durumlarla baş edebilmek için çö-
züm arayışlarını artırmıştır. Hastalığın 11 Mart 2020 tarihinde
pandemi olarak ilan sonrası süreç daha da karmaşık bir duruma
dönüşmüştür. Pek çok alanda olduğu gibi pandemi, sosyal so-
rumluluk çalışmalarını da etkilemiş, bu konuda üzerinde düşün-
me, yeniden üretme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Uygulama ve Araştırma Merkezi
(HÜSSAM) çalışanları da sosyal sorumluluk çalışmalarına iliş-
kin bu gereksinimi hissederek pandemide sosyal sorumluluk
çalışmalarının nasıl olması gerektiği konusunda çalışmak üzere
bir çaba içine girmişlerdir. Bu konuda düzenledikleri etkinlikle-
rin yanı sıra geleceğe de ışık tutabilmesi amacıyla yazılı bir belge
oluşturma kararı almışlardır.

Elinizdeki bu kitap, tam da bu nedenle oluşturulmuştur. Ki-
tapta üniversitelerde bu konuda emek veren akademisyenlerin
yanı sıra özellikle pandemi sürecinde ülkemizde sosyal sorum-
luluk çalışmaları içinde olan sağlıkla ilgili meslek örgütlerinin
temsilcilerinin yazılarına yer verilmiştir. Yazarlar yazılarını,
HÜSSAM tarafından 30.4.2021 tarihinde düzenlenmiş olan
“Pandemi ve Sosyal Sorumluluk Sempozyumu”nda tartışılan ko-
nuları temel alarak hazırlamışlardır. Kitap içeriğinde pandemide
sosyal sorumluluk çalışmaları için risk grupları, konunun fark-
lı boyutları ve örnekleri, sosyal sorumluluk çalışmalarıyla ilgili
meslek örgütlerinin yaptıkları çalışmalar yer almıştır.

Sunuş

Pandemi döneminde ve sonrasında yararlı olacağını düşündüğümüz kitabın HÜSSAM arşivi için de önemi bulunmaktadır.

Yazılarıyla kitabımıza katkısı olan bütün yazarlara, kurumlarına, HÜSSAM Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine, basım sürecini üstlenen Akademisyen Yayınevi çalışanlarına teşekkür ediyoruz.

Saygılarımızla

Editör

Prof. Dr. Dilek ASLAN

Yrd. Editör

Dr. Öğr. Gör. Semra ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Pandemide Risk Grupları ve Sosyal Sorumluluk: Çocuklar.....3 Orhan DERMAN
Bölüm 2	Pandemide Risk Grubu Olarak Kadınlar ve Sosyal Sorumluluk7 Gülten KOÇ
Bölüm 3	COVID-19 Pandemisi ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Sorumluluk Çalışmaları 21 Dilek ASLAN
Bölüm 4	Pandemide Risk Grupları “Özel Gereksinimli Bireyler” ile İlgili Çocuk Gelişimi Açısından Yapılan Sosyal Sorumluluk Çalışmaları 29 Semra ŞAHİN
Bölüm 5	Pandemi ve Kamusal Hukuk: Bir Şeffaflık Öyküsü.....47 Erdem İlker MUTLU
Bölüm 6	Pandemide Sosyal Çalışmalar 69 Ferda KARADAĞ
Bölüm 7	Pandemi ve Sosyal Sorumluluk Çalışmaları Konusunda Bir Tıp Fakültesi Deneyimi 81 Meral DEMİRÖREN

İçindekiler

Bölüm 8	Pandemi Döneminde Sosyal Sorumluluk Çalışmaları: Bilkent Üniversitesi Örneği	95
	Burcu KILIÇOĞLU SÖYLEMEZ	
Bölüm 9	Pandemide Türk Tabipleri Birliği ve Sosyal Sorumluluk Deneyimleri.....	101
	Vedat BULUT	
Bölüm 10	Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Hekimler: Türk Dişhekimleri Birliği Perspektifi.....	109
	Atilla Stephan ATAÇ	
Bölüm 11	Pandemide Meslek Gruplarının Sosyal Sorumluluk Deneyimleri ve Eczacılar: Türk Eczacıları Birliği Perspektifi.....	119
	Hasan Buminhan YAVUZ	
Bölüm 12	Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Hemşireler; Türk Hemşireler Derneği Perspektifi	131
	Azize ATLI ÖZBAŞ	
	Sevilay ŞENOL ÇELİK	
Bölüm 13	Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları İle İlgili Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Perspektifi	145
	Olca YILMAZ	

YAZARLAR

"Yazarlar soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır."

Prof. Dr. Dilek ASLAN

Hacettepe Üniversitesi, Tıp
Fakültesi, Halk Sağlığı AD.
ORCID iD: 0000-0002-4053-2517

Doç. Dr. Meral DEMİRÖREN

Hacettepe Üniversitesi, Tıp
Fakültesi, Tıp Eğitimi ve Bilişimi
AD.
ORCID iD: 0000 0001 7415 9602

Prof. Dr. Atilla Stephan ATAÇ

Hacettepe Üniversitesi, Diş
Hekimliği Fakültesi, Pedodonti
AD. Türk Dişhekimleri Birliği
(TDB) Genel Başkanı
ORCID iD: 0000-0002-2145-7101

Prof. Dr. Orhan DERMAN

Hacettepe Üniversitesi, Tıp
Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları AD., Ergen Sağlığı BD
ORCID iD: 0000-0003-4618-1110

Prof. Dr. Vedat BULUT

Türk Tabipleri Birliği (TTB)
Genel Sekreteri
ORCID iD: 0000-0002-0508-2127

Dr. Öğr. Üyesi Ferda KARADAĞ

Bartın Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet
Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-3221-8712

Prof. Dr. Sevilay ŞENOL ÇELİK

Türk Hemşireler Derneği Genel
Başkanı; Koç Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi
ORCID iD: 0000-0002-1981-4421

Doç. Dr. Gülten KOÇ

Hacettepe Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve
Kadın Hastalıkları Hemşireliği
AD.
ORCID iD: 0000-0002-1094-5003

Yazarlar

Doç. Dr. Erdem İlker MUTLU

Hacettepe Üniversitesi, Hukuk
Fakültesi, Milletlerarası Hukuk
AD.

ORCID iD: 000-0003-0212-7171

Öğr. Gör. Dr. Semra ŞAHİN

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Çocuk
Gelişimi Bölümü

ORCID iD: 0000-0001-5132-1451

Dr. Öğr. Üyesi Azize ATLI

ÖZBAŞ

Türk Hemşireler Derneği Genel
Sekreteri; Hacettepe Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi

ORCID iD: 0000-0001-7614-6354

Ecz. Hasan Buminhan YAVUZ

Türk Eczacıları Birliği Merkez

Heyeti Üyesi

ORCID iD: 0000-0002-0753-5556

Burcu KILIÇOĞLU SÖYLEMEZ

Uzman Yardımcısı, Bilkent

Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ

Türk PDR Derneği Ankara İl

Temsilcisi

ORCID iD: 0000-0003-4740-3782

BÖLÜM 1

Pandemide Risk Grupları ve Sosyal Sorumluluk; Çocuklar

Orhan DERMAN¹

Türkiye’de ilk Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) vakası 11 Mart 2020 tarihinde görüldü aynı tarihte de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) COVID-19 enfeksiyonunu dünya da pandemi olarak ilan etti. 16 Mart 2020 tarihinde okullar kapandı bütün eğitim çevrim içi verilmeye çalışıldı. Milli Eğitim Bakanlığı EBA programları ile eğitimi sürdürmeye çalışıldı. Bugüne kadar çevrimiçi eğitimin oturmadığı Türkiye’de herkes zorunlu olarak çevrimiçi bir hayata girmek zorunda kaldılar. Cep telefon ve internet kullanımının çocuklar ve gençler arasında bağlılık düzeyine eriştiği bir ortamda her şeyin çevrim içi formata dönmesi çocuklarda ve gençlerde motivasyon eksikliğinin yanında bağımlılıklarını sürdürme, sosyal izolasyon ve sosyal rol model almadan bir yaşama itilmelerine neden oldu.

21 Mart 2020 tarihinden itibaren 65 yaş üzerinde olanlar, 5 Nisan 2020 tarihinden sonra 18 yaşından küçük yaşta olanlara uygulanan sokağa çıkma yasakları her iki bağımlı grubu son derece özgürlüklerinden uzak bir yaşamın içine itmiştir. Hegel’in

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD., Ergen Sağlığı Bilim Dalı, drderman@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. Topuz NT. Alman İdealizminde Doğa ve Özgürlük İlişkisi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2016.
2. Nagata JM. Supporting Young Adults to Rise to the Challenge of COVID-19. *Journal of Adolescent Health* 2020;67:296e299.
3. Lee J. Mental health effects of school closures during COVID-19. *The Lancet.com/child-adolescent* Vol 4 June 2020.
4. Magson NR, Freeman JYA, Rapee RM, Richardson CE, Oar EL, Fardouly J. Risk and protective factors for prospective changes in adolescent mental health during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Youth and Adolescence* 2021;50:44-57.
5. Chen F, Zheng D, Liu J, Gong Y, Guan Z, Lou D. Depression and anxiety among adolescents during COVID-19: A cross-sectional study. *Brain Behavior Immun* 2020 Aug;88:36-38.
6. Hawke LD, Barbic SP, Voineskos A, et al. Impacts of COVID-19 on youth mental health, substance use, and well-being: a rapid survey of clinical and community samples. *The Canadian Journal of Psychiatry/La Revue Canadienne de Psychiatrie* 2020;65(10):701-709.
7. Racinea N., Cookea J.E., Eiricha R., Korczak D.J., McArthur B.A., Madigana S. Child and adolescent mental illness during COVID-19: A rapid review. *Psychiatry Research* 2020;292:113307.

BÖLÜM 2

Pandemide Risk Grubu Olarak Kadınlar ve Sosyal Sorumluluk

Gülten KOÇ¹

GİRİŞ

Afetler olağan yaşamı bozan ve etkilenen toplumun uyum kapasitesini aşarak, zorlanmalarına neden olan durumlardır. Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) da insanlığın karşı karşıya kaldığı en ciddi afetlerden biri olarak kabul edilebilir. Aralık 2019 da ortaya çıkan ve 11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “pandemi” olarak ilan edilen COVID-19 salgını, halen tüm gücü ile devam etmekte olup tüm dünyayı pek çok boyutta etkilemektedir (1).

Kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi, pek çok sektörün yükünü arttırmış, toplumlara yeni sorumluluklar getirmiş ve başta yaşam hakkı olmak üzere sağlık, beslenme, çalışma, eğitim, ulaşım gibi temel insan haklarına ilişkin yaşanan sorunlar, olağan dönemlerle karşılaştırılamayacak ölçüde artmıştır. Pandemi nedeniyle ülkelerin ekonomik olarak

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD., gultenko@hacettepe.edu.tr

sağlık çalışanlarının hem çalıştıkları ortamlarda kendi güvenliklerini koruma hem de evlerinde aileleri veya bakıma muhtaç kişilerin bakımını planlama sürecinde yaşadıkları güçlükler dikkate alınarak planlamalar yapılmalıdır.

9. COVID-19 ile ilgili araştırmalarda (etkiler, semptomlar, tedavi, aşılar) hastalığın cinsiyete göre farklılıklar gösterdiği dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

1. WHO, Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 89 [Internet] https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200418-sitrep-89-COVID-19.pdf?sfvrsn=3643dd38_2. Erişim: 24.04.2021.
2. Brown N. Social Service Workers Mitigating the Impact of COVID-19. [Internet] <https://www.socialserviceworkforce.org/resources/blog/social-service-workers-mitigating-impact-COVID-19>. Erişim: 24.04.2021.
3. Kara E. KOVID-19 pandemisindeki dezavantajlı gruplar ve sosyal hizmet işgücünün işlevi. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 2020; 4(1): 28-34.
4. United Nations. How COVID-19 Impacts Women And Girls. [Internet] https://interactive.unwomen.org/multimedia/explainer/covid19/en/index.html?gclid=CjwKCAjwpMOIBhBAEiwAy5M6YBzXY_eBuYyV-7gbrjwSvSHniaGMOUEiH3vH0Y4Y9LTqY6JXvBTPbhoCWq8QAvD_BwE. Erişim: 24.04.2021.
5. Yanping Zhang. The Epidemiological Characteristics of an Outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19) – China. [Internet] http://weekly.chinacdc.cn/en/article/id/e53946e2-c6c4-41e9-9a9bfea8d-b1a8f51?utm_source=TrendMD&utm_medium=cpc&utm_campaign=China_CDC_Weekly_TrendMD_1. Erişim: 24.04.2021.
6. The Sex, Gender and COVID-19 Project. African Population and Research Center. [Internet] <https://globalhealth5050.org/the-sex-gender-and-COVID-19-project/>. Erişim: 24.04.2021.
7. Ünsal E, Atik D, Gözüyeşil E. COVID-19 pandemisi ve kadınlar. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2021; 4(1): 1-8.
8. United Nations. Policy brief: the impact of COVID-19 on women. [Internet] https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_on_covid_impact_on_women_9_april_2020.pdf. Erişim: 24.04.2021.
9. Davies S, Bennett B. A gendered human rights analysis of Ebola and Zika: locating gender in global health emergencies. Int Aff 2016; 92(5): 1041–60.

10. Koç E, Yeniçeri Z. COVID-19 pandemi sürecinin toplumsal cinsiyet eşit (siz) liğine etkileri. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi 2021; 4 (1): 80-102.
11. United Nations Women. COVID-19: Emerging gender data and why it matters. 2020. [Internet] [https:// data.unwomen.org/ resources/ COVID-19-emerging-gender-dataand-why-it-matters](https://data.unwomen.org/resources/COVID-19-emerging-gender-dataand-why-it-matters). Erişim: 24.04.2021.
12. International Labour Organisation. Women health workers: Working relentlessly in hospitals and at home. [Internet] https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_741060/lang-en/index.htm. Erişim: 24.04.2021.
13. Yılmaz E. Aydın Doğan R. COVID-19 pandemisi nedeniyle yaşanan toplumsal izolasyonun aile içi ve kadına yönelik şiddet üzerine etkisi. UNIKA Sağlık Bilimleri Dergisi 2021; 1(1):39-48.
14. Eskici G. COVID-19 karantinası: beslenme, ağırlık kontrolü ve bağışıklığa yönelik öneriler gündem: karantinada ramazan ayı beslenme önerileri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. [Internet] <https://cdn.comu.edu.tr/cms/sporbf/files/1505-karantinada-ramazan-ay-beslenme-onerileri.pdf>. Erişim: 24.04.2021.
15. Ahmed MZ, Ahmed O, Aibao Z et al. Epidemic of COVID-19 in China and associated psychological problems. Asian J Psychiatr 2020; 51: 102092.
16. Yıldız İ, Çıkrıkçılı U, Yüksel Ş. Karantinanın ruhsal etkileri ve koruyucu önlemler [Internet] [https://www.psikiyatri.org.tr/TPDDData/Uploads/files/ Karantina COVID.pdf](https://www.psikiyatri.org.tr/TPDDData/Uploads/files/Karantina COVID.pdf). Erişim: 24.04.2021.
17. The Lancet Editorial. The gendered dimensions of COVID-19. Lancet 2020; 395(10231): 1168.
18. Hall KS, Samari G, Garbers S et al. Centring sexual and reproductive health and justice in the global COVID-19 response. Lancet. 2020; 395(10231): 1175-1177.
19. Boniol M, McIsaac M, Xu L et al. Gender equity in the health workforce: analysis of 104 countries. World Health Organization. [Internet] [https:// apps.who.int/iris/handle/10665/311314](https://apps.who.int/iris/handle/10665/311314). Erişim: 24.04.2021.
20. The Novel Coronavirus Pneumonia Emergency Response Epidemiology Team. The epidemiological characteristics of an outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19)-China,2020. China CDC Weekly 2020; 2(8): 113-122.
21. Lai J, Ma S, Wang Y et al. Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. JAMA 2020; 3(3): e203976.

Pandemide Risk Grubu Olarak Kadınlar ve Sosyal Sorumluluk

22. World Health Organization. Coronavirus disease 2019 (COVID-19): situation report. [Internet] <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331685>. Erişim: 24.04.2021.
23. Iyer M, Jayaramayya K, Subramaniam MD et al. COVID-19: an update on diagnostic and therapeutic approaches. BMB Rep. 2020; 53(4): 191-205.
24. Evcili F, Demirel G. COVID-19 pandemisi'nin kadın sağlığına etkileri ve öneriler üzerine bir değerlendirme. Türk Fen ve Sağlık Dergisi 2020; 1(2): 1-2.

BÖLÜM 3

COVID-19 Pandemisi ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Sorumluluk Çalışmaları

Dilek ASLAN¹

GİRİŞ

Küresel sağlık tarihinde farklı pandemiler çeşitli hastalıklara ve ölümlere neden olmuştur. Yakın geçmişte; 1918 yılında İspanyol gribi, 1957 yılında Asya gribi, 1968 yılında Hong Kong gribi ve 2009 yılında H1N1 gribi öne çıkan pandemiler arasındadır. Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) da 2019 yılının Aralık ayından bu yana dünya için bir tehdit olmuştur. Hastalık, 2020 yılında pandemi olarak kabul edilmiştir. Diğerlerinden farklılıkları olmakla birlikte, COVID-19'un, dünyaya yayılım açısından İspanyol, Hong Kong, Asya ve H1N1 pandemilerine bazı açılardan benzediği ifade edilmektedir (1).

Yeni Koronavirüs Hastalığı bütün dünyayı etkilemiştir, ancak bazı risk grupları hastalık süreçlerinden daha fazla etkilenmiştir. Bu gruplar arasında; 65 yaş ve üzeri kişiler, bakımevinde kalanlar ya da uzun süreli bakıma ihtiyaç duyanlar, yeti kaybı olanlar,

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD.,
diaslan@hacettepe.edu.tr

lanması, çıkar çakışmasının olmaması, yapılan çalışmanın hedef grup için net yararının sağlanması, yapılan çalışmaların sürdürülebilir olmasının sağlanması gerekir (20).

Pandemi döneminde bazı olumsuz örnekler görülmüştür. Örneğin; tütün endüstrisinin pandemi döneminde “sosyal sorumluluk” çalışmaları adı altında etkinlikler yaptığı ifade edilmektedir (21).

Örnekler çoğaltılabilir. Yaşlıların kırılgan ve başkalarına bağımlı olma durumları varsa sosyal sorumluluk çalışmalarının etik açısından riskleri olabilir, dikkatli olmak gerekir.

Sonuç olarak; sosyal sorumluluk çalışmaları pandemi döneminde yaşlılara yönelik hizmetlerdeki eksikliklerin tamamlanması için istenilen çalışmalardır. Ancak, dikkat edilmediği zaman çıkar çakışmalarının yaşanabileceği, etik olmayan deneyimlerle karşılaşılabilceği unutulmamalıdır. Bu risklerin tamamı önlenmelidir. Aksi taktirde, yaşlı bireyler sosyal sorumluluk çalışmaları adı altındaki etkinliklerden zarar görebilirler.

KAYNAKLAR

1. Akın L, Gözel MG. Understanding dynamics of pandemics. Turk J Med Sci 2020 Apr 21;50(SI-1):515-519.
2. [Internet] <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/need-extra-precautions/people-at-higher-risk.html>
3. [Internet] https://www.uptodate.com/contents/coronavirus-disease-2019-COVID-19-questions-and-answers?search=cov%C4%B1d%2019%20risk%20factor&source=search_result&selectedTitle=10~150&usage_type=default&display_rank=10
4. [Internet] <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/need-extra-precautions/people-with-disabilities.htm>
5. Ageing and health. [Internet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
6. [Internet] <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-COVID-19/statements/statement-older-people-are-at-highest-risk-from-COVID-19,-but-all-must-act-to-prevent-community-spread>

7. Studies confirm risks to older people from coronavirus [Internet] <https://www.helpage.org/newsroom/latest-news/studies-confirm-risks-to-older-people-from-coronavirus/>Erişim:20.3.2020.
8. Sinclair AJ, Abdelhafiz AH. Age, frailty and diabetes - triple jeopardy for vulnerability to COVID-19 infection. *EClinicalMedicine*. 2020 Apr 23;22:100343. doi: 10.1016/j.eclinm.2020.100343. PMID: 32328575; PMCID: PMC7177130. [Internet] [https://www.thelancet.com/journals/ec-linm/article/PIIS2589-5370\(20\)30087-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/ec-linm/article/PIIS2589-5370(20)30087-0/fulltext)
9. [Internet] <https://www.age-platform.eu/policy-work/news/COVID-19-older-persons%E2%80%99-rights-must-be-equally-protected-during-pandemic>
10. Morley JE, Vellas B. Editorial: COVID-19 and Older Adults. *J Nutr Health Aging* 2020;24(4):364-365.
11. Planken B. (2013) Definitions of Social Responsibility. In: Idowu SO, Capaldi N, Zu L, Gupta AD. (eds) *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-28036-8_476
12. Carroll AB. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons* 1991;34:39-48.
13. He H, Harris L. The impact of COVID-19 pandemic on corporate social responsibility and marketing philosophy. *J Bus Res* 2020;116:176-182. doi:10.1016/j.jbusres.2020.05.030
14. Teng X, Teng YM, Wu KS, Chang BG. Corporate Social Responsibility in Public Health During the COVID-19 Pandemic: Quarantine Hotel in China. *Front Public Health* 2021 Feb 2;9:620930.
15. [Internet] https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.helpage.org%2F&psig=AOvVaw0puY4_Dhmnhwsn-BkkFk_0&ust=1619792845838000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwjB9u-Da1KPwAhWx6rsIHR7UAZwQjRx6BAgAEAc
16. [Internet] <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/older-persons-need-more-support-than-ever-in-the-age-of-the-COVID-19-pandemic>
17. [Internet] <https://www.who.int/ageing/UHC-gif2.gif?ua=1>
18. [Internet] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gt-s&guid=TDK.GTS.5a1319daac0140.83266329
19. Gellert GA. Non-governmental organizations in international health: past successes, future challenges. *Int J Health Plann Manage* 1996 Jan-Mar;11(1):19-31.
20. Dahslrud A. How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Corp Soc Responsib Environ Mgmt* 2008;15:1-13.
21. Girvalaki C, Mechili EA, Loghin CR, Filippidis FT. Social responsibility during the COVID-19 pandemic: Tobacco industry's trojan horse in Europe. *Tob Prev Cessat* 2020;6:37.

BÖLÜM 4

Pandemide Risk Grupları “Özel Gereksinimli Bireyler” ile İlgili Çocuk Gelişimi Açısından Yapılan Sosyal Sorumluluk Çalışmaları

Semra ŞAHİN¹

GİRİŞ

2019 yılı Aralık ayında Çin’in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) kısa sürede hızla tüm dünyaya yayılmış ve bulaşıcı bir hastalık olarak insan sağlığını tehdit etmiştir. Bu nedenle Mart 2020 tarihinde de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) durumu küresel bir salgın olarak belirterek pandemi ilan etmiştir (1).

COVID-19’un neden olduğu bu salgın, acil müdahale gerektirdiği ve tedavi aşaması başta olmak üzere birçok konuda küresel bir dayanışmayı beraberinde getirmiştir ve bu konuda her ülkede çeşitli önlemler alınmıştır. Türkiye’de ise ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde görülmüş ve ülke genelinde alınan acil tedbir kararları uygulamaya koyulmuştur. Yurtdışından gelenlerin karantinaya alınması, eğitim kurumlarında eğitime ara verilmesi,

¹ Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, semra.sahin@hacettepe.edu.tr

yöntemlerine erişim imkânlarının sağlanmasının önemli olduğunu vurgulanmaktadır (19). Özel gereksinimli bireylerin gelişimsel desteği anlamında UNICEF’in belirttiği eğitim gibi pek çok alanda pandemi sürecinde sistematik bir hizmetin sunulmasının önemi büyüktür. Dolayısıyla Aralık 2019 tarihinden itibaren COVID-19 ve pandemi süreci ile ilgili dünya örneklerini takip etmek, iş birliği çalışmalarını yürütmek, değerlendirmeler ışığında iyi giden örnekleri geliştirmek, sorunlara çözüm üretmek insanlık yararına olacaktır.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization [WHO]. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, 2020. [Internet] <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>. Erişim: Sürekli
2. Kuper H, Banks LM, Bright T, Davey C, Shakespeare T. Disability-inclusive COVID-19 response: What it is, why it is important and what we can learn from the United Kingdom’s response. Wellcome Open Research, 2020;5(79), 1-8. <https://doi.org/10.12688%2Fwellcomeopenres.15833.1>
3. YÖK (2021), Küresel Salgın Döneminde Engelli Öğrencilerin Durumunu Dünya Gündemine Taşıdı. [Internet] <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/pandemide-engelli-ogrencilerin-durumu.aspx> (Erişim: 01.08.2021).
4. MEB (2019-2020) Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim- 2019/’20. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, <https://sgb.meb.gov.tr>. Erişim: Temmuz2020)
5. Asbury K, Fox L, Deniz E, Code A, Toseeb U. How is COVID-19 affecting the mental health of children with special educational needs and disabilities and their families? Journal of Autism and Developmental Disorders, 2021, 51(5), 1772-1780. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04577-2>
6. Stankovic, M, Jelena S, Stankovic M, Shih A, Stojanovic A, Stankovic S. The Serbian experience of challenges of parenting children with autism spectrum disorders during the COVID-19 pandemic and the state of emergency with the police lockdown.2020, [Internet] <https://doi.org/10.2139/ssrn.3582788>
7. Cluver L, Lachman JM, Sherr L, et al. Parenting in a time of COVID-19. Lancet, 2020, 395(e64). [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30736-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30736-4)
8. Sani-Bozkurt S, Bozkuş-Genç G, Vuran S, et al. COVID-19 salgınında Türkiye’deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzak-

- tan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2021, Erken Görünüm. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.786118>
9. Sağlık Bakanlığı COVID-19'dan Korunmak İçin 4 Temel Kural. 2020, [Internet] Available from: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66243/COVID-19dan-korunmak-icin-4-temel-kural.html>
 10. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Rehber kitaplar (2020) [Internet] <https://www.aile.gov.tr/ey-hgm/yayin-kaynak/Erisim:Surekli>
 11. YÖK (2020) Koronavirüs Salgını Döneminde Engelli Öğrencilerin Eğitime Erişimini Mercek Altına Aldı. [Internet] <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/engelsiz-erisim-engelsiz-egitim.aspx#:~:text=H%C3%A2lihaz%C4%B1rda%20Y%C3%96KS%C4%B0S%20verilerine%20g%C3%B6re%2051.647,i%20doktora%20d%C3%BCzeyinde%20e%C4%9Fitim%20g%C3%B6rmektedir>. Erişim: 05.02.2021.
 12. MEB (2020) COVID-19'a Özel Site. [Internet] <https://www.meb.gov.tr/kovid-19a-ozel-site/haber/22154/tr>. Erişim: 01.08.2021.
 13. Hacettepe Üniversitesi Çocuklarda Rehabilitasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇUHA) 2020-21 yıllarına ait çalışmalar. [Internet] <http://www.cuha.hacettepe.edu.tr/>. Erişim: 01.08.2021.
 14. Karaaslan BT, Akoğlu G. Koronavirüs (COVID-19) Salgınında Özel Sağlık Bakımı Gerekisini Olan Çocuklarımız ve Aileleri İçin Ev Ortamında Gelişimsel Destek Uygulamaları. Çocuk Gelişimi ve Eğitimcileri Derneği Yayınları, 2021, (1), Ankara.
 15. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Mezunlar Derneği. (Hacettepe Üniversitesi [@hacettepecgemezunlarderneği]). 2020-21 yıllarına ait çalışmalar
 16. Çocuk Gelişimi Uzmanları Platformu. Pandemi sürecinin çocuk ve aileler üzerine etkisi (2020). (https://www.instagram.com/p/CF-Hr-2Cj92q/?utm_medium=share_sheet).
 17. Özer FD, Aydoğan A, Tekin Özer B, Söngü B. (2020), Online Destek Hizmetlerin COVID-19 Nedeniyle Evde Kalan 25- 50 Yaş Aralığındaki Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin ve Annelerinin Yaşam Kaliteleri ve Fiziksel Aktiviteleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. TÜBİTAK 1001, Proje No: 120K496, İstanbul Kent Üniversitesi, ENEV Vakfı ve TÜBİTAK tarafından Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu (SOBAG) işbirliği ile. Proje Web Sayfası <http://www.onlinesupportmodule.com/>
 18. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü. <https://sbfcgb.ikcu.edu.tr/> Erişim: 20.04.2021.
 19. UNICEF. (2020). COVID-19: More than 95 per cent of children are out of school in Latin America and the Caribbean. <https://www.unicef.org/press-releases/COVID-19-more-95-cent-children-are-out-school-latin-america-and-caribbean>. Erişim: 15.05.2021.

BÖLÜM 5

Pandemi ve Kamusal Hukuk: Bir Şeffaflık Öyküsü

Erdem İlker MUTLU¹

DÖNEMİN PANDEMİSİ BİR BAŞKA...

Primum non nocere²

2019 yılının henüz tamamlanmışken Çin'den gelen tuhaf bir yaygın hastalık haberi ortada dolaşmaya başlamış ama dünyanın kalanı durumu hiç üzerine alınmamıştı (1).

Sokakta patır patır yerlere düşen insanların görselleri ile desteklenmiş bir distopik dehşet öyküsüne tam da kapitalizmin ruhuna yansıyan bir dipnot ile “(batılı kamuoyu endişelenmesin) Bu hastalık Doğu Asyalılar üzerinde etkili” diyerek haberleştirilmişti.

Aralık ayında bunlar yaşanırken, Avrupa kıtasında, Ön Asya'da, Güney ve Kuzey Amerika'da hayat gayet normal devam et-

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk AD., eimutlu@gmail.com

² “Önce zarar verme!” anlamına gelen ve tıp eğitiminde önemli bir ilke haline gelen bu sözün Hipokrat dahil birçok eski çağ düşünürüne atfedildiği rivayet edilir. İfade-nin “secundum...” diye devam eden bölümü de vardır. Ancak en fazla atıf yapılan bölüm bu ilk bölümdür.

KAYNAKLAR

1. [Internet] <https://www.dw.com/tr/%C3%A7inde-yeni-corona-vir%C3%BCs%C3%BC-endi%C5%9Fesi/a-51940620>; Erişim:14.08.2021
2. [Internet] <https://www.who.int/news/item/04-06-2020-who-welcomes-crucial-new-funding-for-vaccines>; Erişim:19.08.2021
3. h[Internet] <https://www.reuters.com/article/us-who-idUSTRE-63B2TL20100412>; Erişim: 16.08.2021
4. [Internet] https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44123/9789241547680_eng.pdf. Erişim:15.08.2021
5. [Internet] <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON229>; Erişim:14.08.2021
6. [Internet] <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/2021-08-22/0>; Erişim: 18.08.2021
7. [Internet] <https://www.nytimes.com/2019/05/24/health/zolgensma-gene-therapy-drug.html> Erişim:10.09.2021
8. [Internet] <https://www.indyturk.com/node/300816/sa%C4%9Flik/%C3%A7in-60-ya%C5%9F-%C3%BCzerini-a%C5%9F%C4%B1lam%C4%B1yor-norve%C3%A7te-23-ya%C5%9F%C4%B1-a%C5%9F%C4%B1dan-sonra-%C3%B6ld%C3%BC-a%C5%9F%C4%B1lar-ya%C5%9F%C4%B1lar> Erişim:14.08.2021
9. [Internet] <https://www.nytimes.com/2021/08/06/opinion/covid-delta-vaccines-unvaccinated.html> Erişim:10.09.2021
10. Neva Çiftçiöğlu Banes tarafından IPN TV youtube kanalına vermiş olduğu söyleşi için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=RpYbp-nHWwE&t=1s> Erişim:14.08.2021
11. [Internet] <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/asisizlarin-yuzde-87sinin-hastaliga-yenik-dustugunu-gorduk-1860454> Erişim:17.08.2021
12. [Internet] <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2013-0136-judgment.pdf>. Erişim: 22.08.2021
13. Schmitt, Carl (1932), *The Concept of Political*, “Siyasal Kavramı” Çev: Ece Göztepe, Metis, 2021
14. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/long-shadow-1976-swine-flu-vaccine-fiasco-180961994/> Erişim:15.08.2021
15. [Internet] <https://dap.ema.europa.eu/analytics/saw.dll?PortalPages> Erişim:16.08.2021
16. [Internet] https://www.salon.com/2009/04/28/1976_swine_flu/ Erişim: 14.08.2021
17. Mutlu Eİ. Ruhani İnanç- Kamusal Yükümlülük Dengesinde Vicdani Ret Ulusal Sorununun Uluslararasılaşması, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 2015;1:27-40. [Internet] <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C5S1makale2.pdf> Erişim: 11.09.2021

BÖLÜM 6

Pandemide Sosyal Çalışmalar

Ferda KARADAĞ¹

GİRİŞ

İnsanoğlu çevre kirliliği, doğal kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevresel sorunların yanı sıra nüfusun artmasıyla birlikte eğitim, sağlık, sosyal alanlarda pek çok problemlerle karşılaşmaktadır. Toplumsal bilincin artmasıyla bu problemlerin çözümüne bireylerin ve kurumların katkıda bulunması ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmesi beklenmektedir (1). Son yıllarda ise Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) salgını, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal yaşamı etkilemiş, şimdiye kadar kabul edilen günlük alışkanlıklar ve uygulamalarda önemli değişiklikler olmuştur. Pandemi fiziksel hastalık ve kayıpların yanı sıra beraberinde pek çok psikolojik, ekonomik, sosyal sorunlara da neden olmuştur. Bu olumsuz etkilerin en aza indirilmesinde, toplum sağlığının korunmasında, bireylerin ve toplumun işlevselliğinin artırılmasında sosyal sorumluluk çalışmaları önem kazanmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, fkaradag@bartin.edu.tr

SONUÇ

Sosyal sorumluluk çalışmaları toplumun sorunlarına kayıtsız kalmamaktır, o sorunlar bizi etkilemese bile, empati, iyilik yapma, paylaşma vb. insani değerlere sahip çıkmaktır. İnsanların hayatlarını kaybettiği, hayatta kalanların psikososyal sorunlarla karşı karşıya kaldığı bir süreç yaşanırken, insan ve toplumların odağı COVID-19 salgını olmuştur. Salgının psikolojik, sosyal, ekonomik birçok alanda önemli değişimleri beraberinde getirdiği bir gerçektir. Bu değişimlerden sosyal sorumluluk çalışmalarının etkilenmemesi düşünülemez. Sosyal sorumluluk çalışmalarının beklenen etkiyi sağlayabilmesi için, yaşanan durumun iyi analizinin yapılması, hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine en çok faydayı sağlayacak biçimde etkin ve zamanında ulaştırılması gerekir. Salgınla ortaya çıkan soruların yanıtları çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Topluma ve bireye sağlanan yarar yanında sosyal sorumluluk çalışmalarının gönüllü faaliyetleri yürüten kişiler ve kurumlar üzerindeki olumlu etkileri de unutulmamalıdır. Bu çalışmalar içerisinde yer alan kişilerin yetenekleri gelişir, paylaşmanın anlamı kavranır, takım çalışması ve yardımlaşma öğrenilir. Sosyal sorumluluk çalışmaları ile yeni yaşam deneyimleri kazanılır, değişik tecrübelerle sahip insanlarla tanışma imkânı sağlanır.

KAYNAKLAR

1. Başer E, Kılınç E. Küresel sosyal sorumluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Sakarya University Journal of Education 2015;5(3):75-89.
2. Kara E. KOVİD-19 pandemisindeki dezavantajlı gruplar ve sosyal hizmet işgücünün işlevi. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 2020;4(1):28-34.
3. Yavuz K. COVID-19 salgınının sosyal politikanın geleceği üzerine etkileri. Sosyal Bilimler Dergisi 2020;45:181-193.

4. Tomanbay İ. Korona virüsü pandemisi ve sosyal çalışmanın değişen rolleri. Dünya Sosyal Çalışma Günü, 2020. [Internet] https://www.sosyalhizmetuzmani.org/korona_virusu_sc.htm Erişim: 10.08.2021.
5. Karataş Z. COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 2020;4(1):3-15.
6. Aykut S, Soner Aykut S. COVID-19 pandemisi ve travma sonrası stres bozukluğu temelinde sosyal hizmetin önemi. Toplumsal Politika Dergisi 2020;1(1):56-66.
7. Eraslan L. Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin (BSS) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi 2011;7(24):81-91.
8. Coşkun H. Topluma Hizmet Uygulamaları, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, pp:320.
9. Ashman KK, Grafton HH. Understanding Generalist Practice, Chicago, Nelson Hall Publishers, 1999, pp:15.
10. Miley KK, O'Melia M, Dubois BL. Generalist Social Work Practice–An Empowering Approach. UK, Allyn and Bacon, 1998, pp:31-32.
11. Ashman KK, Charles Z. Understanding Human Behavior and the Social Environment, Chicago, Nelson Hall Publishers, 1990, pp:10.
12. Compton BR ve Burt G. Social Work Processes, USA, The Dorsey Press, 1979, pp:29.
13. Hellison D. Fiziksel Aktivite Yoluyla Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Öğretimi. (B Filiz, Çev. Ed.), Ankara, Nobel Akademi, 2014.
14. Schlenker BR, Britt TW, Pennington J, Murphy R, Doherty K. The triangle model of responsibility. Psychological Review 1994;101:632-652.
15. Peltekoğlu FB. Halkla İlişkiler Nedir? 5. Baskı, Beta Basım, İstanbul. 2007, pp:186.
16. Engin E, Akgöz B. Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramının değerlendirilmesi. Selçuk İletişim 2013;8(1):85-94.
17. Carroll AB. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. Business Horizons, 1991,34(4):39-48.
18. Özüpek, N. Kurum İmajında Sosyal Sorumluluk Kurumsal ve Uygulamalı Bir Çalışma. (DT). Selçuk Üniversitesi, Konya, 2004:76.
19. Coşkun P. Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Mart, 2011.
20. Tezcan S. Sosyal sorumluluk çalışmalarında bilimsel yaklaşım. Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Uygulamaları Kitabı içinde (Aslan D, Ed, Karadağ F, Yrd Ed.). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜSSAM), 2019, Ankara. pp: 29-36.

21. Aslan D. Sosyal sorumluluk: Kavramsal çerçeve. Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Uygulamaları Kitabı içinde (Aslan D, Ed, Karadağ F, Yrd Ed.). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜSSAM), 2019, Ankara, pp:6-15.
22. State of the World's Volunteerism Report, 2011, Universal Values for Global Well-being, [Internet] <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2011/> Erişim:10.08.2021.

BÖLÜM 7

Pandemi ve Sosyal Sorumluluk Çalışmaları Konusunda Bir Tıp Fakültesi Deneyimi

Meral DEMİRÖREN¹

GİRİŞ

Tıp alanında sosyal sorumluluk ve sosyal hesap verebilirlik konuları giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dünya değiştikçe roller, sorumluluklar ve iyi hekimin özellikleri hizmet sunduğumuz bireylerin algı ve beklentilerine göre yeniden şekillenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 1990'lı yıllarda belirlediği hekimin 5 yıldızlı özellikleri “*Bakım sağlayan, Karar veren, İletişim kuran, Toplum lideri olan, Yöneten*” tanımları, 2000'li yıllara gelindiğinde güncellenerek

*“tıbbi bakım kalitesini değerlendiren ve iyileştiren,
yeni teknolojilerin optimal kullanımını sağlayan, sağlıklı yaşam biçimini teşvik eden, bireysel sağlık ve toplum sağlığı gerekliliklerini uzlaştıran,
çalıştığı kişilerin güvenini kazanan,*

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi ve Bilişimi AD.,
meraldemiroren@gmail.com

toplantılarıyla danışman hocamı ve grubumdaki kişileri tanıma fırsatım oldu.”

“Sosyal sorumluluk projesi içinde yer almak beni motive etti. Konu hakkında araştırma yaparak konu hakkında etkin bilgiye sahip oldum. Ayrıca bunu çevremdekilerle de paylaşarak onlara da faydam dokundu.”

SONUÇ

Sosyal sorumluluk uygulamaları/projeleri, öğrencilerin toplumun ihtiyaç ve beklentilerini deneyimleyerek ve sorumluluklarını organize bir şekilde yerine getirerek öğrenmelerine olanak sağlarken sadece öğrencilerin değil üniversitenin de topluma hesap verebilir bir kurum olmasını, toplumla bütünleşmesini sağlar. Pandemi gibi olağandışı durumlarda bunun sürdürülmesi bağlamsal olarak hem öğrenciler hem de üniversiteler için değerli deneyimlerdir.

KAYNAKLAR

1. [Internet] <https://www.woncaeurope.org/page/the-wonca-europe-5-star-doctor-award>. Erişim: 08.08.2021
2. [Internet] <https://apps.who.int/iris/handle/10665/59441>. Erişim: 08.08.2021.
3. [Internet] <https://apps.who.int/iris/handle/10665/66566>. Erişim: 08.08.2021 .
4. Giles Jr DE, Eyler J. The theoretical roots of service-learning in John Dewey: Toward a theory of service-learning. Michigan Journal of Community Service Learning 1994;1(1):7.
5. Averill NJ, Sallee JM, Robinson JT, McFarlin JM, Montgomery AA, Burkhardt GA, et al. A first-year community-based service learning elective: design, implementation, and reflection. Teaching and learning in medicine 2007; 19(1):47-54.
6. Burrows MS, Chauvin S, Lazarus CJ, Chehardy P. Required service learning for medical students: Program description and student response. Teaching and Learning in Medicine 1999;11:4:223-231.

7. Jefferson A, Cantwell N, Byerly L, Morhardt D. Medical student education program in Alzheimer's disease: the PAIRS program. *BMC Medical Education* 2012;12:1-8.
8. Leung K, Liu W, Wang W, Chen C. Factors affecting students' evaluation in a community service-learning program. *Advances in Health Sciences Education* 2007;12:475-490.
9. Steiner B, Sands R. Responding to a natural disaster with service-learning. *Family Medicine* 2000;32:645-649.
10. Waddell R, Davidson R. The role of the community in educating medical students: initial impressions from a new program. *Education for Health* 2000;13:69-76.
11. Wee L, Xin Y, Koh G. Doctors-to-be at the doorstep-comparing service-learning programs in an Asian medical school. *Medical Teacher* 2011;33:471-478.
12. Long J, Lee R, Federico S, Battaglia C, Wong S, Earnest M. Developing leadership and advocacy skills in medical students through service-learning. *Journal of Public Health Management and Practice* 2011;17:369-372.
13. McConnell E, Clasen C, Stolfi A, Anderson D, Markert R, Jaballas E. Community service and the pediatric exam: an introduction to clinical medicine via a partnership between first year medical students and a community elementary school. *Teaching and Learning in Medicine* 2010;22:187-190.
14. Meili R, Fuller D, Lydiate J. Teaching social accountability by making the links: qualitative evaluation of student experiences in a service-learning project. *Medical teacher* 2011;33(8):659-666.
15. Stewart T, Wubben Z. An overview of infusing service-learning in medical education. *International journal of medical education*. 2014;5:147-156.
16. Seifer SD. Service-learning: community-campus partnerships for health professions education. *Academic Medicine* 1998;73(3):273-7.
17. Tanna S, Fyfe M, Kumar S. Learning through service: a qualitative study of a community-based placement in general practice. *Education for Primary Care* 2020;31(5):305-310.
18. Rose S. Medical student education in the time of COVID-19. *Jama*, 2020;323(21):2131-2132.
19. Medical Schools Council of United Kingdom. Statement of expectation. Medical Student Volunteers in the NHS. [Internet] <https://www.medschools.ac.uk/media/2622/statement-of-expectation-medical-student-volunteers-in-the-nhs.pdf> Erişim: 08.08.2021

20. Whelan A, Prescott J, Young G, et al. Guidance on medical students' clinical participation: effective immediately. Association of American Medical Colleges. 17 March 2020. [Internet] <https://lcme.org/wp-content/uploads/filebase/March-17-2020-Guidance-on-Medical-Students-Clinical-Participation.pdf> Erişim: 08.08.2021.
21. Miller DG, Pierson L, Doernberg S. The role of medical students during the COVID-19 pandemic. *Ann Intern Med* 2020;145-6.
22. Association of American Medical Colleges. Guidance on Medical Students' Clinical Participation: Effective Immediately. [Internet] <https://lcme.org/wp-content/uploads/filebase/March-17-2020-Guidance-on-Medical-Students-Clinical-Participation.pdf>. Erişim: 08.08.2021.
23. Weiner S. Bright lights in a dark time: Medical students step up to help out. *AAMC News*. [Internet] <https://www.aamc.org/news-insights/bright-lights-dark-time-medical-students-step-help-out> Erişim: 08.08.2021.
24. Soled D, Goel S, Barry, D et al. Medical student mobilization during a crisis: lessons from a COVID-19 medical student response team. *Academic Medicine* 2020;95(9):1384-7.
25. Tempiski P, Arantes-Costa FM, Kobayasi R, et al. Medical students' perceptions and motivations during the COVID-19 pandemic. *PloS one* 2021;16(3).
26. Aslan D, Demirören M, Atılğan B, et al. Social responsibility programs may strengthen the medical students' role to fight against COVID-19 pandemic. *Acta Medica* 2021;52(1):82-86.

BÖLÜM 8

Pandemi Döneminde Sosyal Sorumluluk Çalışmaları: Bilkent Üniversitesi Örneği¹

Burcu KILIÇOĞLU SÖYLEMEZ²

TOPLUMSAL DUYARLILIK PROJELERİ'NİN KURULUŞU VE KAPSAMI

Bilkent Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri (TDP), 1999 Marmara Depremi'nden sonra kurulmuş bir öğrenci topluluğudur. Üniversite içerisinde yapılan bütün sosyal sorumluluk faaliyetleri topluluğumuz bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Gönüllü kitlesi Bilkent Üniversitesi öğrencilerinden oluşa TDP, dışarıdan gönüllü alımı yapmamaktadır. Bu kapsamda sahip olduğu 14 Hedef Kitle Projesi ve 1 Kurumsal Alt Grubu ile faaliyetlerine devam etmektedir.

PROJELERİN İÇERİKLERİ

- Demiryolu Hattı Destek Projesi – Demiryolu hattı üzerindeki köy okullarına destek olur.

¹ Bu belge, Bilkent Üniversite deneyimlerini içermektedir. İçerikle ilgili verilere ve ayrıntılı bilgilere <https://www.tdpbilkent.org/> adresinden ulaşılabilir.

² Uzm. Yar., Bilkent Üniversitesi ve Toplumsal Duyarlılık Projeleri Gönüllüleri, burcu.soylemmez@bilkent.edu.tr

BÖLÜM 9

Pandemide Türk Tabipleri Birliği ve Sosyal Sorumluluk Deneyimleri

Vedat BULUT¹

GİRİŞ

Bu yazı kapsamında Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) pandemisinde Türk Tabipleri Birliği (TTB) ve sosyal sorumluluk deneyimlerinin aktarılması amaçlanmıştır. Deneyimler aşağıdaki başlıklarda sunulmuştur:

1. TTB'nin pandemide sosyal sorumlulukları
2. TTB'nin Sosyal Sorumluluk Organları
3. Pandemi Zaman Tünelinde Deneyimler
4. Neleri yapamadık?

TTB'NİN PANDEMİDE SOSYAL SORUMLULUKLARI

Türk Tabipleri Birliği'nin pandemideki sosyal sorumlulukları; Meslektaşların korunması, sağlık hizmetlerinin pandemi döneminde kamu yararına geliştirilmesi, halk sağlığının korunması ve sürdürülebilirlik sağlanması, tıbbi etik ilkelerin korunması,

¹ Prof. Dr., Türk Tabipleri Birliği (TTB) Genel Sekreteri, vbulut@vedatbulut.com

PANDEMİ ZAMAN TÜNELİNDE DENEYİMLER

Pandeminin Türkiye’de ilk görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden bu yana Dünya ve Türkiye’de kronolojik bir çizelge olarak “Zaman Tüneli” oluşturulmuştur. Bu çalışma her ay güncellenerek basınla paylaşılmaktadır (11).

Aşı patentinin anonimleşmesi, aşı AR-GE çalışmaları, aşı üretimi, tedariki ve uygulaması gibi tüm basamaklarda kamu-sallaşmayı savunan Türk Tabipleri Birliği bu çabasını Dünya Tabipler Birliği (DTB:WMA), Avrupa Doktorlar Daimi Komitesi (ADDK:CPME) ve birçok bilimsel platformda sürdürmektedir.

NELERİ YAPAMADIK?

Pandemide sosyal sorumluluklarımızı yerine getirirken sağlayamadığımız, başaramadığımız işler bulunmaktadır. Bu konuların tümü sağlık politikaları ve sağlık alanında yönetsel eksikliklerimizden kaynaklanmaktadır. COVID-19’un meslek hastalığı sayılmasını bugüne kadar sağlayamadık. 438 sağlık çalışanının yaşamlarının korunmasını sağlayamadık. Sağlık Bakanlığı ve diğer kabine organlarıyla paydaşlığı sağlayamadık ve sağlık okuryazarlığını dilediğimiz düzeye yükseltmedik.

KAYNAKLAR

1. Türk Tabipleri Birliği, Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliğine İlişkin TTB COVID-19 İzleme Grubu Görüşü [Internet] https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=bd361654-7405-11ea-b329-aa051764b049, Erişim: 01.04.2020
2. Türk Tabipleri Birliği, [Internet] <https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/>,
3. Türk Tabipleri Birliği, [Internet] https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/yayin_liste.php?Guid=1e54b472-de5f-11ea-a538-cd82211f39c1, Erişim: Sürekli
4. Türk Tabipleri Birliği, Sağlık Çalışanları Tükendiğinde Yerleri Dolduramaz! [Internet] https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/haber_goster.php?Guid=7cc72734-11f3-11eb-99a3-303b9a52ca01 , Erişim: 19.10.2020

Pandemide Türk Tabipleri Birliği ve Sosyal Sorumluluk Deneyimleri

5. Türk Tabipleri Birliği, COVID-19 Sağlık alışanları İçin Meslek Hastalığı Olarak Kabul Edilmelidir! [Internet] https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/haber_goster.php?Guid=56e3ccf6-241e-11eb-a1e1-3f428dfd4b81, Erişim: 11.11.2020
6. Türk Tabipleri Birliği, Sağlık Bakanlığı Açıkladığı COVID-19'a Bağlı Resmi lm Rakamlarının Gerçeği Yansıtmadığını Kabul Etmiştir [Internet] https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/haber_goster.php?Guid=d75015a4-d5ba-11eb-891e-1ee00b95cb3b , Erişim: 25.06.2021
7. Faggioni MP, Gonzlez-Melado FJ, Di Pietro ML. National health system cuts and triage decisions during the COVID-19 pandemic in Italy and Spain: ethical implications. J Med Ethics 2021; 47:300–7.
8. Türk Tabipleri Birliği, [Internet] https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/menu_goster.php?Guid=2e6073de-7f22-11ea-bc5a-1802c1c4918a, Erişim: Sürekli
9. Aydın M, elikpala M, Yeldan E, Güvenç M, Zaim OZ, Hawks BB, Sokullu EC, şenyuva , Yılmaz O, Tığlı SD, Kantitatif Araştırma Raporu: Türkiye Siyasal Sosyal Eğilimler Araştırması 2020, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Türkiye alışmaları Grubu, Akademetre ve Global Akademi, 07 Ocak 2021. sf: 32
10. Türk Tabipleri Birliği, Kollar/alışma Grupları [Internet] <https://www.ttb.org.tr/kollar.php>, Erişim: Sürekli
11. Türk Tabipleri Birliği, Pandemi alışma Grubu [Internet] https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=91e63822-8263-11eb-b253-c11b-42f91a96, Erişim:11.03.2021

BÖLÜM 10

Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Hekimler: Türk Dişhekimleri Birliği Perspektifi

Atilla Stephan ATAÇ¹

GİRİŞ

Meslek örgütleri demokrasinin temel güvencesi, teminatı, vazgeçilmez unsurlarıdır, sadece sosyal, mesleki hakların korunmasında değil insanlık, ülke ve toplum yararına faaliyet ve üretimde bulunurlar. Bu bağlamda pandeminin başladığı ilk günden bugüne toplumcu/halkçı yararlanım ve çözüm odaklı politika ve çalışmalarını sosyal sorumluluk çerçevesinde Türk Dişhekimleri Birliği de sorumluluk anlayışı çerçevesinde yürütmüş ve yürütmektedir.

Türk Dişhekimleri Birliği (TDB); ülkemizde ağız diş sağlığı hizmeti sunan 40 bini aşan dişhekiminin ortak sesi ve dişhekimliği mesleğinin Türkiye’deki sözcüsü olan Anayasal bir kuruluştur.

Anayasanın 135.inci maddesinde tanımlanan “**kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları**” kapsamında 7 Haziran

¹ Prof. Dr., Türk Dişhekimleri Birliği (TDB) Genel Başkanı, Hacettepe Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti AD., aatac@hacettepe.edu.tr

TADS komisyonlarında yer almalarını sağlar ve bir kalibrasyon yaratır (33, 34).

Meslek örgütlerinin kuruluş amaçları ve vizyonları üyelerinin mesleki itibarlarını koruyup geliştirme ile sınırlı değildir, toplumsal duyarlılık açısından da sadece ülke sorunları değil insanlık, kadın hakları, hayvan hakları ve doğanın korunması ve dünya üzerinde olan gelişmelere yönelik de politikalar üretmek ve yürütmektir. Meslek Örgütlerinin faaliyetleri o mesleğin toplumda daha etkin, yaygın ve eşit erişilmesi yanında her çalışma toplumcu/halkçı bir yaklaşım temelli olduğundan aynı zamanda sosyal sorumluluk projesi olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Türk Dişhekimleri Birliği Kanunu Numarası: 3224 Resmi Gazete:25.6.1985-18792
2. Gündem Türkiye’de ilk koronavirüs vakası tespit edildi - TRT Haber <https://www.trthaber.com>
3. Dişhekimliği ve 2019-nCoV hakkında açıklama <http://www.tdb.org.tr> COVID-19. Arşiv tarihi: 11.03.2021
4. Yener, Duygu (24 Mart 2020). “Türkiye’nin koronavirüsle mücadele politikasına ‘Bilim Kurulu’ yön veriyor”. Ankara: *Anadolu Ajansı*. 28 Mart 2020 tarihinde kaynağından arşivlendi.
5. “TDB’den Sağlık Bakanlığı’na teşekkür ve eleştiri”. *Ankara: Gazete Duvar*. 17 Mart 2020. Erişim:29 Mart 2020.
6. “Meslektaşımız Prof. Dr. Figen Çizmeci Şenel koronavirüs bilim kurulu üyeliğine atandı”. *Türk Dişhekimleri Birliği*. 25 Mart 2020. Arşiv tarihi: 29 Mart 2020.
7. TDB Merkez Yönetim Kurulu’nun 31.03.2020 tarihli toplantısında COVID-19 hastalığı ile mücadeleye katkı sağlamak üzere bir danışma kurulu (TDB Bilim Kurulu) oluşturuldu. <http://www.tdb.org.tr> COVID-19. Arşiv tarihi: 31.03.2020.
8. Dişhekimliğinde “Maske, Koruyucu Gözlük ve Yüz Siperliği Kullanımı” dokümanı. <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 03.04.2020.
9. Kişisel koruyucu ekipmanların Sipariş Yönetim Sistemi’nden (USHAŞ) temin edebilmesi <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 03.04.2020
10. Kişisel koruyucu ekipmanların topluca temin edilmesi yönünde USHAŞ ile karşılıklı mutabakat sağlandı. <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 11.04.2020.

**Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Hekimler:
Türk Dişhekimleri Birliği Perspektifi**

11. Pandemi Döneminde Acil Diş Tedavisi Uygulamaları <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 28.04.2020.
12. COVID-19 Pandemisi Sırasında ve Sonrasında Kamu Kuruluşlarında Verilecek Ağız Diş Sağlığı Tedavi Hizmetlerinde Sağlanması Gereken Şartlar <http://www.tdb.org.tr> Erişim:13.05.2020.
13. Covid -19 Pandemisi Sırasında ve Sonrasında Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunan Özel Kuruluşlarda Verilecek Olan Tedavi Hizmetlerinde Sağlanması Gereken Şartlar. <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 20.05.2020.
14. Koronavirüs (COVID-19) ile mücadelede çalıştırılan filyasyon ekipleri içinde yer alan dişhekimlerinin yaşadıkları sorunlar hakkında görüşmek üzere webinar üzerinden bir toplantı gerçekleştirildi. <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 02.09.2020.
15. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/filyasyondaki-dis-hekimleri-endise-ili-ilac-verilen-hastanin-sorumlulugunu-kim-alacak-215384-1>
16. Dişhekimleri için finansal destek talebi .<http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 22.04.2020.
17. Vergi ve SGK Prim Ödemeleri 6 Ay Ertelenmeli <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 19.03.2020.
18. Faizsiz Kredi Verilmeli <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 20.03.2020.
19. Kısa Çalışma Ödeneği <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 22.03.2020.
20. SGK Prim Ödemelerinin Ertelenmesi <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 04.04.2020.
21. Öfkeliyiz; Çünkü Tükendik! Çünkü Ölüyoruz! <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 30.12.2020.
22. Aşı Uygulaması Etik İlkeler Işığında, Adil Koşullarda Ücretsiz Yapılmalıdır <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 18.12.2020.
23. COVID-19 Sağlık Çalışanlarının Meslek Hastalığıdır <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi:19.11.2020.
24. Sağlık emek ve meslek örgütleri bütçede salgın düzenlemesi istedi <http://www.tiraj.com.tr> Arşiv tarihi: 20.11.2020.
25. COVID-19 ve Panik <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 23.03.2020.
26. DSÖ'den salgınla ilgili 'kitlesel travma' açıklaması. [sozcu.com.tr](http://www.sozcu.com.tr) Arşiv tarihi: 07.03.2020.
27. TDB Akademi online etkinlikleri <http://www.tdbakademi.org>
28. Üniversitelerde Uygulanacak Uzaktan Eğitime İlişkin Açıklama <https://www.yok.gov.tr> Arşiv tarihi:18.03.2020.
29. TDB online öğrenci kongresi. 16-17 Mayıs 2020.
30. TDB öğrenci anketine katılır mısınız? <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi:17.07.2020.
31. YÖK Başkanvekili İle Görüşme <http://www.tdb.org.tr>. Arşiv tarihi: 04.06.2021.
32. Türk Dişhekimleri Birliği ve Odaları komisyonlarının kuruluş ve çalışmalar hakkında yönetmelik <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 06.08.2021.

33. TADS Eğitim ve Bilgilendirme Broşürleri <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 05.03.2015.
34. 2013 SWOT Analizi Raporu <http://www.tdb.org.tr> Arşiv tarihi: 05.03.2015.

BÖLÜM 11

Pandemide Meslek Gruplarının Sosyal Sorumluluk Deneyimleri ve Eczacılar: Türk Eczacıları Birliği Perspektifi

Hasan BUMINHAN YAVUZ¹

GİRİŞ

Pandemi olarak ilan edilen Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), bir bulaşıcı hastalığın kontrolden çıkışı ve sağlık sisteminin hazırlıksızlığını gözler önüne serdi. Biz eczacılar da çok uzun süredir şahit olunmayan böyle bir pandemi karşısında pek çokları gibi (sağlık meslek örgütleri, hükümetler, hatta Dünya Sağlık Örgütü dâhil olmak üzere) yeni deneyim kazanıyoruz.

“Gelişmiş” ülkelerin sağlık sistemleri bir noktadan sonra, bulaşıcı olmayan hastalıkların tedavisine odaklanmıştı. Bulaşıcı hastalıklar üçüncü dünyanın bir sorunu olarak görülmeye başlanmıştı. Ancak bir yandan bulaşıcı olmayan hastalıklar artarken 21’inci yüzyılın başında yeni pandemiler görülmeye başlandı. İlk koronavirüs olan SARS, 2002-2003’te Asya ve Kanada’da görülmüş ve 779 kişinin ölümüne neden olmuştu. 2012’de ortaya çıkan bir başka Koronavirüs olan MERS binlerce insan öldürdü. 2009 Domuz Gribi (H1N1) Pandemisinde ise 14.286 kişiyi kay-

¹ Ecz., Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti Üyesi, hby1972@gmail.com

yor, Suriye’de sadece insani yardım görevlileri aşı oldu. Bunlara gerek var mı? Aşının bilgisi paylaşılsa ve tüm dünya bu aşıları üretmeye başlasa, bu ortak olarak koordine edilse çok mu zor olurdu? Üstelik küresel ticaret pandemi öncesi döneme geri dönmüş. Bu demek oluyor ki sizler Afrika’dan palmiye yağı, Çin’den kaçak yarasa eti almaya devam edeceksiniz. Eğer hastalık dünya çapında sona ermezse pandemi özelliğini kaybetmeyecek. Bu öyle bir hastalık ki, birimiz güvende değilsek hiçbirimiz güvende değiliz. Bu nedenle de aşı patentsiz ve parasız olmalı, diyoruz ve bu çılgınlığımızı kamuoyuna, devletlere, uluslararası kuruluşlara duyurmanın en önemli sosyal sorumluluğumuz olduğunu düşünüyoruz.

SONUÇ

Bizler eczacılar olarak her daim sağlığın yanındayız. Dünyanın pek çok bölgesinde pandemide pek çok başka rol üstlenen meslektaşlarımız da oldu. Örneğin bizim gibi kadına yönelik şiddet rakamlarının yüksek olduğu İspanya ve İtalya’da, kadınlar evde kalırken şiddet failleriyle aynı ortama hapsedilmiş oldular. Şiddet daha da arttı. Bu kadınlar için bir kod sistemi geliştirildi; kadın eczacıya bu kodu söylerse bu ihbar sayıldı ve güvenlik güçleri kadının kayıtlı adresine yönlendirildi. Bu sayede çok sayıda kadın ve çocuk sistematik şiddet ve işkenceden korundu. Bizler bu ve benzeri örnekleri çoğaltacağız, toplumun, hastanın, sağlığın yanında olacağız.

Bunun yanında süreci az hasarla atlatmak için koruma ve önleme çalışmalarının arttırılması, salgınlara yönelik acil eylem planlarının önceden hazırlanması, her türlü ekipman tedariki ile ilgili uzun vadeli planlamaların yapılması, tüm vatandaşların eşit şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanması gibi konularda sağ-

lık sistemlerinin revize edilmesi; bunun çerçevede koronavirüsle en ön saflarda hayatını riske atarak mücadele eden sağlık çalışanlarının yaşam hakkının en üst düzeyde korunması en temel ihtiyaçlardır.

Pandemi ile yaşamaya alışmak zorunda kalmayacağımız ama yaptıklarımız ve yapamadıklarımızdan dersler aldığımız bir gelecek umut ediyor ve onun için mücadele etmeye devam ediyoruz.

KAYNAKLAR

1. Yavuz HB, et al. COVID- 19 Mücadelesinde Türk Eczacıları Birliği, TEB Yayınları, Ankara, 2021.
2. Çolak E. (Yayın Koordinatörü), Pandemi Günlerinde Sağlık Eczacılık Toplum, TEB Yayınları, Ankara, 2021.
3. United National Development Programme (UNDP); Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, 2020 İnsani Gelişme Raporu, UNDP Türkiye, 2020, Erişim: 23.07.2021.
4. The Pharmaceutical Group of the European Union (PGEU), COVID- 19'da Serbest Eczacıların Rollerini Üzerine Görüş Belgesi, TEB Yayınları, Ankara. 2021.
5. Özkan ÖD, et al. COVID 19 Salgınının Toplum Eczaneleri Üzerinde Etkisi, TEB Yayınları: Ankara, 2021.

BÖLÜM 12

Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Hemşireler: Türk Hemşireler Derneği Perspektifi

Azize ATLI ÖZBAŞ¹

Sevilay ŞENOL ÇELİK²

GİRİŞ

Hasta ve yaralılara bakım verme insanlık tarihi kadar eski olsa da modern hemşireliğin ortaya çıkışı, 19. yüzyıl ortalarında Florence Nightingale'in yaptığı çalışmalara dayanmaktadır. Günümüze kadar sosyal, bilimsel ve teknolojik değişim ve gelişmeler ışığında şekillenen hemşirelik, “bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik hemşirelik hizmetlerinin planlanmasından, örgütlenmesinden, uygulanmasından, değerlendirilmesinden ve hemşirelik eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini” olarak tanımlanmaktadır. Hemşirelik hizmetleri bakım verme, hekimce hazırlanan tıbbî tanı ve tedavi planını oluşturma ve uygulama, güvenli ve sağlıklı bir çevre oluşturma, eğitim, danışmanlık, araştırma, yönetim, kalite geliştirme, iş bir-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, THD Genel Sekreteri; Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, azeozbas@gmail.com

² Prof. Dr., THD Genel Başkanı; Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, sevilays@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. Hemşirelik Yönetmeliği. [Internet] <https://www.saglik.gov.tr/TR,10533/hemsirelik-yonetmeliği.html> Erişim:01.08.2021
2. Bölüktaş RP, Özer Z, Yıldırım D. Uluslararası hemşirelik andınının mesleki değerler açısından incelenmesi. Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2018;6(13):83-98.
3. Arslan Özkan H, Bilgin Z. Hemşireliğin Felsefi Özü İyileştirici Bakım. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi. 2016;3(3).
4. Hemşirelik Yönetmeliği ve Hemşirelik Açısından Yorumu. [Internet] Available from: <https://www.thder.org.tr/hemsirelik-yonetmeliği-ve-hemsirelik-acısından-yorumu> Erişim:03.08.2021
5. Pandemic: Nurses 100 years of infections [Internet] <https://www.rcn.org.uk/library-exhibitions/pandemic-nursing>. Erişim:03.08.2021
6. Year of the Nurse and the Midwife 2020 [Internet] <https://www.who.int/campaigns/annual-theme/year-of-the-nurse-and-the-midwife-2020> . Erişim:01.08.2021
7. Keep health workers safe to keep patients safe: WHO 2021 [Internet] <https://www.who.int/news/item/17-09-2020-keep-health-workers-safe-to-keep-patients-safe-who>. Erişim:05.08.2021
8. Kalanlar B KG. Afetlerde toplum sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Afet hemşireliği. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2015;23:57-65.
9. More than 600 nurses die from COVID-19 worldwide [Internet] <https://www.icn.ch/news/more-600-nurses-die-COVID-19-worldwide>. Erişim:05.08.2021.
10. ICN calls on WHO member states for health worker COVID-19 [Internet] <https://www.icn.ch/news/more-600-nurses-die-COVID-19-worldwide>. Erişim:01.08.2021
11. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2018 [Internet] <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/36134,siy2018trpdf.pdf?0>. Erişim:01.08.2021
12. State of the World's Nursing Report - 2020 [Internet] <https://www.who.int/publications/i/item/nursing-report-2020>. Erişim:05.08.2021
13. THD Tarihçe [Internet] <https://www.thder.org.tr/tarihce>. Erişim:08.08.2021
14. COVID-19 Hemşire Eğitim Rehberi ve Bakım Algoritmaları [Internet] <https://www.thder.org.tr/COVID-19-hemsire-egitim-rehberi-ve-bakim-algoritmaları>. Erişim:05.08.2021
15. THD Rapor [Internet] <https://www.thder.org.tr/arama>. Erişim:01.08.2021
16. Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN-International Council of Nurses) 2021 yılı Raporu 2021 [Internet] https://www.thder.org.tr/uploads/subeler/%C4%B1cn%20pdf/icn_2021.pdf. Erişim:05.08.2021

BÖLÜM 13

Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları İle İlgili Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Perspektifi

Olca YILMAZ¹

GİRİŞ

COVID-19 pandemisinin toplum ve birey sağlığı üzerine etkileri ile birlikte, bu dönemde özellikle fiziksel mesafe koyma gerekliliklerinin de etkisi ile birçok mesleki etkinlik biçim değiştirmiştir (1). Psikolojik danışmanlığın doğrudan bireye ve bireyin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlarına hitap eden bir meslek olduğu düşünüldüğünde, bu sınırlılıktan fazlasıyla etkilendiği anlaşılabilmektedir. Örneğin bu dönemde sosyal mesafe uygulamaları bazı kayda değer gerçekleri de ortaya çıkarmış, diğer insanların duygusal desteklerine olan ihtiyaç ve alışıldık koşullarda bulunmanın getirdiği rahatlıktan yoksun olma gibi olumsuzluklar gözlenmiştir. Bir başka deyişle, sosyal mesafe uygulamaları ile bireyler iyilik halini korumada kullanabilecekleri kaynaklara

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Türk PDR Derneği Ankara İl Temsilcisi, olcay.yilmaz@tedu.edu.tr

zasyon ve daha da ötesinde bir sivil toplum kuruluşu olmasının gereği olarak, değişen koşullara uyum sağlamanın önemi pandemi döneminde en üst noktada karşımıza çıkmıştır.

KAYNAKLAR

1. Dores AR, Geraldo A, Carvalho IP, Barbosa F. The use of new digital information and communication technologies in psychological counseling during the COVID-19 pandemic. *International journal of environmental research and public health* 2020;17(20):1-24.
2. Sweeney M. Counseling clients during New York City's COVID-19 pandemic: observations on fundamental elements of emotions management. *Irish journal of psychological medicine*. 2020;37(3):212-213.
3. Türk PDR Derneği. Türk PDR Derneği Tüzüğü. 2021. [Internet] <https://pdr.org.tr/tuzuk/>. Erişim: 03.08.2021.
4. McLeod J. An introduction to counselling. 3rd edition, Open University Press, New York 2003.
5. Burks HM, Steffle B. Theories of Counseling. 3rd edition, McGraw-Hill, New York 1979.
6. Schmidt JJ. Counseling in schools: Essential services and comprehensive programs. Needham Heights, Massachusetts 1996.
7. Kepçeoğlu M. Psikolojik danışma ve rehberlik. Alkım Yayıncılık, İstanbul 1999.
8. Tan H. Psikolojik danışma ve rehberlik teori ve uygulama. MEB Yayınları, İstanbul 2000.
9. M.E.B. Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. Resmi Gazete, sayı: 31213. 2020. [Internet] https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/14231603_Rehberlik_ve_Psikolojik_DanYYma_Hizmetleri_YonetmeliYi_2.pdf. Erişim: 03.08.2021.
10. Yeşilyaprak B. Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik alanının geleceği: yeni açılımlar ve öngörüler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi dergisi 2009;42(1):193-213.
11. Figueroa CA, Aguilera A. The need for a mental health technology revolution in the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry* 2020;11:523.
12. Ortiz A, Levine M. Operating a University Counseling and School Psychology Training Clinic in a Global Pandemic. *Contemporary School Psychology* 2021:1-15.
13. Suwidagdh D, Dewi S. The challenge of career guidance and counseling during the COVID-19 pandemic. *KONSELI: Jurnal Bimbingan Dan Konseling (E-Journal)* 2020;7(2):117-122.

Pandemide Sosyal Sorumluluk Çalışmaları İle İlgili Türk Psikolojik
Danışma ve Rehberlik Derneği Perspektifi

14. Türk PDR Derneği. Psikolojik Danışma Etik Kodları. Türk PDR Derneği Yayınları, Ankara 2021.
15. Anadolu Ajansı. 2020. [Internet] <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/meb-yaklasik-10-milyon-ogrenciye-rehberlik-hizmeti-verdi-/1991883>. Erişim: 03.08.2021.
16. Ifdil I, Fadli RP, Suranata K, Zola N, Ardi Z. Online Mental Health Services in Indonesia during the COVID-19 Outbreak. *Asian Journal of Psychiatry*, 2020. 102153.doi:10.1016/j.aip.2020.102153
17. Watts AG, Fretwell DH. Public policies for career development: case studies and emerging issues for designing career information and guidance systems in developing and transition economies. World Bank, Washington DC. [Internet] <http://documents.worldbank.org/curated/en/2004/03/3581044/public-policies-career-development-case-studies-emerging-issues-designing-career-information-guidance-systems-developing-transition-economies>. Erişim: 03.08.2021.
18. Watts AG, Ronald G, Sultana G. Career guidance policies in 37 countries: Contrasts and common themes. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 2004:105–122.
19. Türk PDR Sakarya. 2020. Sosyal izolasyon sürecinde ruh sağlığını koruma rehberi. [Internet] https://orhansaikgokyayio.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/37/01/726460/dosyalar/2020_06/01122524_Sosyal_Izolasyon_Surecinde_Ruh_Sayligini_Koruma_Rehberi.pdf. Erişim: 03.08.2021.